

POTÁPKY A BEDLY

Irena Poláková

Text obsahuje výtah z odborného článku na téma životní styl mládeže za 2. světové války, mládeže ovlivněné angloamerickou hudbou a kulturou. Skládá se ze tří částí – z oddílu Nejzvrhlejší mládež (obecný úvod), Potápky a bedly (oblékání, tanec, projevy mládeže) a Nejzvrhlejší swingování v Hamburku (chování mládeže této subkultury v Německu a postoj úřadů vůči ní). Text ilustruje dobový obrázek tancující dvojice, který vytvořila příslušnice uvedené skupiny mládeže.

Člověk a společnost (dějepis, výchova k občanství, dějepisný seminář, základy spol. věd)

ZŠ, SŠ

Jsou použity metody: Součástí práce nejsou otázky ani úkoly, je prvotně určen pro práci s klíčovými slovy. Téma svobodného projevu mládeže promítnutého do oblíbeného stylu hudby, tance, způsobu oblékání a typu účesů je žákům a hlavně studentům velmi blízké a vine se i celou poválečnou historií. Text tak může sloužit pro zadání referátu, pro čtení s porozuměním, může se stát východiskem pro projekt, anebo se dá použít jako zajímavý motivační text. Nabízejí se problémové otázky, náměty k diskusi o svobodě projevu a totalitě. Další možností je propojení s literární výchovou (povídka J.Škvoreckého, například Eine kleine Jazzmusik, Konec Bulla Máchy).

Nejhorší zrůdnosti české mládeže

Na přelomu třicátých čtyřicátých let zažily české země nástup nového kulturního trendu – swingu. V podmínkách Protektorátu Čechy a Morava představoval ovšem více než hudební styl – pro značnou část mladé generace se stal výrazem odporu vůči nacistické ideologii a okupačnímu režimu.

Přitom ještě ve dvacátých letech nebyla **jazzová hudba v Československu** považována za doménu mladé generace. K nárůstu její obliby dochází u mladých až od poloviny třicátých let v souvislosti s působením osobností, jako byl R. A. Dvorský, E. F. Burian a samozřejmě protagonisté Osvobozeného divadla.

Se zřízením Protektorátu Čechy a Morava a nastolením nacistického okupačního režimu začíná tato **živelná hudba zejména pro mladé lidi silně korespondovat s pocitem svobody**, jež byla právě řadou okupačních nařízení a zákazů postupně omezována. Obdobně byl vnímán i tanec, který do českých zemí začal pronikat zároveň s novým hudebním trendem. „**Tanec bez pravidel**“ umožňoval mladým příslušníkům Protektorátu zažívat pocit volnosti alespoň na tanečním parketu, který se tak stával určitou **oázou svobody** uprostřed nepřátelským vojskem okupované a za pomoci propracovaného systému bezpečnostních opatření stále více ovládané země.

A právě snaha přenést tento pocit svobody i do veřejného prostoru mohla stát za **vznikem výstředního subkulturního stylu**, který se začal objevovat na ulicích českých měst **od jarních měsíců roku 1940**. Vyznavači tohoto stylu nosili nejen specifické oblečení, ale používali i svůj vlastní jazyk a poznali se též podle zvláštního držení těla a ležérní chůze. Tento styl se stal **první českou městskou subkulturou mládeže**.

„Zvrhlý“ tanec hamburských „Swings“ na kresbě jedné z příslušnic této subkultury Charlotty Heile

Potápky a bedly

Vyznavači tohoto stylu byli nejčastěji označováni za „**potápky**“. Název byl odvozen od jedné z odvážných tanečních figur, při níž šli swingoví tanečníci do podřepu, což připomínalo potápění pod hladinu. V pozdějších letech se swingoví milovníci nazývali „**páskové**“.

Tento výraz původně označoval nejodvážnější swingové výstředníky, kteří jako výraz frajerství nosili nízko posazený opasek, v padesátých letech se toto slovo vžilo jako označení pro stoupence nového amerického hudebního trendu – rokenrolu. Termíny „potápka“ a „pásek“ tak původně **označovaly příznivce moderní americké hudby**, postupně ale v českém jazyce (za vydatného přispění nacistické a posléze i komunistické propagandy) se staly **synonymy s hanlivými výrazy typu „chuligán“ či „pobuda“**. Ženským protějšským potápek se říkalo nejčastěji „bedly“, což údajně vzniklo od jednoho z klobouků Hany Benešové, který prý připomínal známou houbu a mezi protektorátními dívkami se stal populárním.

Jedním z hlavních znaků potápky byly **dlouhé vlasy**, které měly vzadu vytvářet po zpevnění brilantinou a podtočení kulmou jakousi ruličku. Pro tento účes se velice rychle vžilo označení „**havel**“ – používali jej nejen samotní swingoví fanoušci, ale i jejich odpůrci. Podle některých pamětníků bylo toto pojmenování odvozeno od jedné z největších autorit národního písemnictví – Karla Havlíčka Borovského, který na řadě vyobrazení disponuje poměrně bohatou kšticí. Po vlně veřejných útoků a administrativních zásahů proti dlouhým vlasům si swingoví výstředníci začali vytvářet vlasovou vlnu přímo na hlavě, což poněkud připomínalo pozdější punkové účesy.

Vedle účesu provokovali potápky též **výstředním oděvem**. *Nejvíce pobuřující na těchto zjevech bylo jejich oblečení*, stojí v jednom německém dokumentu, uloženém v agendě státního tajemníka při úřadu říšského protektora K. H. Franka. Základ potápkovského oděvu tvořil volný svrchník (sako či kabát), který byl o několik čísel větší. Sako bylo navíc doplněno množstvím rozparků, průstřihů či pásků a v některých případech mělo také výrazný kostkovaný vzor. S volným kabátem ostře kontrastovaly co možná nejužší kalhoty, potápkami nazývané „**šťaldy**“, o nichž protektorátní noviny s despektem hovořily jako o podvlekačkovitě přiléhavých kalhotách. Kromě toho měly být šťaldy též krátké, a to z jednoho prostého důvodu – aby pod nimi lépe vynikly pestře pruhované ponožky a také boty, v potápkovském slangu nazývané „**maďary**“, které měly mít zhruba trojnásobnou podrážku. Ty se někdy ještě dále zvýrazňovaly – natíraly se křiklavými barvami (například žlutou) či se jejich podrážka prošívala bužírkou. Podle vzpomínky Lubomíra Dorůžky si nejodvážnější potápky vylepšili „**maďary**“ po vnějších stranách žárovkami, od kterých vedly dráty k bateriím ukrytým v kapse a při zatočení vpravo či vlevo je rozsvěcovali po způsobu blinkrů u motorových vozidel. Provokativní vzhled doplňoval ještě **deštník a klobouk, nazývaný „tatra“**.

Daleko méně výstřednosti vykazovalo **oblečení partnerek** swingových tanečnic, přesto i ono budilo pohoršení. Bedly nosily **krátké sukně, sahající nad kolena**, a též **boty s vysokými podpatky**.

Nejzvrhlejší swingování v Hamburku

Protektorát Čechy a Morava nebyl ovšem jediným místem pod nacistickou nadvládou, kde vznikla swingová subkultura mládeže. Milovníky západního hudebního i životního stylu bylo možné najít i mezi německou mládeží, a to především v Hamburku.

Hamburští milovníci západní kultury vyjadřovali ovšem své postoje i na veřejnosti – 30. listopadu kupříkladu na ulicích **veřejně prozpěvovali anglické narozeninové písně**, přičemž opěvovaným oslavencem neměl být nikdo jiný nežli britský premiér Winston Churchill.

Nacisté samozřejmě tyto jevy velice tvrdě postihovali, a to buď uvězněním v koncentračním táboře, nebo v mírnějších případech vyhazovem ze školy. Podle nařízení říšského vedoucího SS Heinricha Himmlera z ledna 1942 měli být též postihováni rodiče swingových fanoušků za to, že své děti špatně vychovali.

V Protektorátu Čechy a Morava byl ovšem swing a výstřednosti s ním spojené daleko více tolerovaný, nežli tomu bylo v Hamburku či ve Vídni. Nejspíše tomu bylo proto, že u české mládeže nacistům tyto „zvrhlosti“ zdaleka tak nevadily jako u mládeže německé, která měla zůstat čistá jakýchkoliv „nežádoucích“ vlivů. Protektorátní **nacistické zákazy** angloamerických skladeb **řešili čeští swingoví hudebníci**, k nemalému pobavení publika, **specifickým způsobem** – opatřovali je českými názvy a za jejich autory označovali česky znějící autory.

Velice odmítavě se vůči swingovým výstřednostem stavěli čeští fašisté, kteří nezřídka přisuzovali tyto „zvrhlé jevy“ Židům, bolševikům či v neposlední řadě prvorepublikovým hlasatelům humanistické výchovy.

Ovoce této propagandy ale evidentně přežilo režim, který ji vytvářel – **útoky proti potápkám** totiž neustaly se zánikem Protektorátu Čechy a Morava v květnu 1945, ale o několik měsíců později se začaly znovu **objevovat, tentokrát na stránkách komunistických tiskovin** a periodik Svazu české mládeže. Týdeník Rudý sever tak v červenci 1945 otiskl článek, ve kterém, mimo jiné, stálo: *Pronásledování potápek a různých podobných zjevů bylo snad to jedině správné, co se za dob okupace dělalo.*

Sepsáno podle článku Petra Koury Nejhorší zrudnosti české mládeže, Dějiny a současnost 2010/6

Použité zdroje:

KOURA, Petr. Nejhorší zrudnosti české mládeže. In : Dějiny a současnost 2010/6.

HEILE, Charlotte. Obrázek. In : EBBINGHAUS, Angelika u.a. (Hrsg.): Heilen und Vernichten im Mustergau Hamburg. Hamburg: Konkret-Literatur Verlag, 1984. S.96.